

Asia: VN/35729/2023

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi sosiaalihuoltolain ja siihen liittyvien lakien muuttamisesta

Taustatiedot lausunnonantajalta

Edustan

Muu

Lausunnonantajan lausunto

1 Onko ehdotus kokonaisuudessaan kannatettava?

Osittain kyllä

Perustelut tiiviisti esityksen kannatettavuudesta?

Esityksen pääasialliset tavoitteet ovat kannatettavia eli sosiaalihuollon tuen painopisteen kohdentaminen ennaltaehkäisyyn, ensivaiheen ohjaukseen ja neuvontaan sekä varhaiseen tukeen, sosiaalialan ammatillisen asiantuntijatyön aseman selkeyttäminen ja vahvistaminen sekä asiakkaan palveluprosessin sujuvoittaminen ja palvelurakenteen tiivistäminen ja päällekkäisyyksien purkaminen. Kannatettavaa on myös se, että esityksessä sosiaalihuoltoa ei nähdä enää vain erillisten palveluiden kokonaisuutena vaan korkeasti koulutettujen sosiaalialan ammattilaisten asiantuntijatyönä, jossa korostuvat suhdetyöskentely ja menetelmällinen osaaminen.

Esityksessä tuodaan monessa kohtaa esiin joustavuuden lisääntyminen ja sen entistä vahvempi mahdollistuminen, mikä sinänsä on kannatettava asia. Riskinä näemme sen, että hyvinvointialueet, jotka ovat myös taloudellisesti keskenään erilaisessa tilanteessa, eriarvoistuvat ja vievät sosiaalihuoltoa toisistaan erilaiseen suuntaan. Tämän toteutuessa myös asukkaat ovat eriarvoisessa asemassa riippuen siitä, minkä hyvinvointialueen alueella he asuvat.

Joustavuuden lisäämiseen ja sääntelyn väljentämiseen voi liittyä riski asiakkaan oikeusturvan heikentymisestä. Se tehdäänkö asiakkaalle asiakassuunnitelma, nimetäänkö hänelle omatyöntekijä tai saako hän tukea, joka kohdistuu oikeanlaisesti ja riittävällä laajuudella hänen tarpeisiinsa, pohjautuu esityksessä varsin vahvasti viranomaisarviointiin. Mitä keinoja asiakkaalla on käytettävissään, jos hän on eri mieltä viranomaisarviointista tai hän on eri mieltä siitä, saako hän tarvitsemaansa tukea tai palveluita?

Lakisääteisten palveluiden karsiminen voi asettaa tuen järjestämisen haastavaksi hyvinvointialueilla. Varsinkin ne hyvinvointialueet, jotka ovat arviointimenettelyssä, on ohjeistettu vahvasti keskittymään vain lakisääteisten palveluiden ja toimintojen järjestämiseen. Ovatko esityksen määrittelyt siitä, millaista tukea asiakkaalle on tarjottava, riittävän tarkasti määritelty, jotta asiakkaan tarvitsema tuki voidaan tulkita jatkossakin lakisääteiseksi?

Esityksessä tavoitellaan entistä vahvempaa tuen vaikuttavuuden seurantaan niin yksittäisen asiakkaan prosessissa kuin hyvinvointialueen palvelujärjestelmätasolla. Tämän nykyistä vahvempi toteutuminen edellyttää sekä alueellisia että valtakunnallisia mittareita ja niiden systemaattista käyttöönottoa asiakastietojärjestelmissä.

2 Vastaavatko ehdotukset esityksen tavoitteita?

Osittain kyllä

Perustelut tiiviisti esityksen tavoitteista?

Esityksen tavoitteena on uudistaa palveluita, mikä tapahtuu lähinnä palvelurakenteen tiivistämisen kautta ja aiemmassa laissa listattujen palveluiden poistamisella. Uudistuksessa on kyse isosta toimintakulttuurin muutoksesta, mikä tulee edellyttämään erityistä muutosjohtamista ja muutostyöskentelyä. Muutos koskettaa niin sosiaalihuoltoa johtavia kuin sosiaalihuollon ammatillista asiantuntijatyötä tekeviä mutta myös ICT-työtä. Miten hyvinvointialueet pystyvät muutoksen ennakkointiin jo tässä vaiheessa ja varsinaiseen muutostyöhön, kun lainsäädäntö muuttuu oleellisesti varsin nopealla aikataululla? Lainsäädännön tarkoitus ja hyvät tavoitteet edellyttävät vahvaa tukea myönteisten uudistusten toimeenpanoon niin kansallisella kuin alueellisella tasolla, mihin tarvittavat resurssit tulee pystyä turvaamaan.

Esityksen sisältämät ehdotukset vahvistavat sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen asemaa sosiaalihuollossa, mutta eivät niinkään uudella tavalla selkiytä niihin liittyvää työnjakoa.

3 Lausuntopalaute luvusta 1, onko erityistä tukea tarvitsevaa asiakasta koskeva pykäläesitys 5 a § kannatettava?

Kyllä

Perustelut tiiviisti esityksen kannatettavuudesta?

Esityksessä selkiytetään tavoitteen mukaisesti erityisen tuen tarpeen määrittelyä. On kannatettavaa, että siihen liittyvä sääntely on yhdessä pykälässä. Määritelmä ei kuitenkaan selkiytä riittävästi eroa sosiaalihuoltolain mukaisen erityisen tuen tarpeen ja lastensuojelutarpeen välillä.

Pykäläehdotuksessa säädetään siitä, mihin sosiaalihuoltoa järjestettäessä, toteutettaessa ja kehitettäessä on kiinnitettävä erityistä huomiota ja että asiakasta tavataan riittävän usein. Tärkeintä kuitenkin lienee kiinnittää huomiota ja seurata sitä, että asiakas saa tarvitsemansa tuen.

Vaikuttavuutta esityksessä tuodaankin vahvasti esille, vaikkakaan sen todentamiseen ei varsinaisesti esitetä keinoja.

4 Lausuntopalaute luvusta 2, onko erillinen hyvinvoinnin edistämistä koskeva 10 a § kannatettava?

Kyllä

Perustelut tiiviisti esityksen kannatettavuudesta?

Kannatettavaa on se, että määrittely vahvistaa rakenteellisen sosiaalityön merkitystä sosiaalihuollon kokonaisuudessa ja sosiaalihuollon roolia ja merkitystä monialaisena ennaltaehkäisevänä ja osallisuutta edistävänä asuinympäristöissä ja yhteisöissä tehtävänä työnä. Kyse ei ole terveyden edistämiseksi alisteisesta toiminnasta vaan sosiaalihuollon näkökulmasta hyvinvoinnin edistäminen keskittyy sosiaalisiin tekijöihin, joilla toki on myös välillinen vaikutus terveyteen. Samoin määrittelyyn sisältyy edellytys siitä, että hyvinvoinnin edistämistyössä on mukana sosiaalihuollon asiantuntijuus.

Väestötasoinen hyvinvoinnin edistämistyö edellyttää toteutuakseen tiivistä yhteistyötä kunnan, järjestöjen ja hyvinvointialueen hyvinvoinnin edistämisen toimijoiden kanssa sekä vaikuttavia hyvinvoinnin edistämisen menetelmiä. Hyvinvoinnin edistämistyö ei tapahdu vain oman työn ohessa. Vaikuttavuus syntyy siitä, että on tietoa vaikuttavista menetelmistä ja sosiaalialan asiantuntijoita, joille hyvinvoinnin edistäminen ja siihen liittyvä rakenteellinen sosiaalityö on määritelty työtehtäviin.

5 Lausuntopalaute luvusta 3 - sosiaalityö ja sosiaaliohjaus: Ovatko ehdotukset selkeitä ja toteutettavissa olevia?

Osittain kyllä

Perustelut tiiviisti?

Kannatettavaa on se, ettei sosiaalityötä ja sosiaaliohjausta nähdä erillisinä palveluina, vaan esitys pohjautuu siihen, että jo sinällään sosiaalihuollon ammatillisella asiantuntijatyöllä voidaan vastata asiakkaan tarpeisiin. Samoin kannatettavaa on se, että sosiaalihuollon ammatillinen asiantuntijatyö on ensisijainen tuen muoto. Siten esitys vahvistaa sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen asemaa ja roolia. Kyse on kuitenkin isosta toimintakulttuurin ja toimintakäytäntöjen muutoksesta, joka tulee edellyttämään vahvaa toimeenpanon valmennusta ja tukea. Muutos edellyttää myös työntekijöiden osaamisen vahvistamista erilaisten psykososiaalisten ja näyttöön perustuvien menetelmien hallintaan. Tämä aiheuttanee myös lisäkustannuksia, jotta sosiaalihuollon ammatillinen asiantuntijatyö ei vain tunnista vaan saa myös käyttöönsä entistä enemmän tietoon pohjautuvia menetelmiä. Kyse on myös yksittäisiä työntekijöitä laajemmasta muutoksesta, jossa on kansallisesti varmistettava se, että sosiaalihuollon menetelmien arviointi saa mahdollisimman pikaisesti tarvitsemansa rakenteet, prosessit ja toimijat.

Sosiaalihuollon ammatillisen asiantuntijatyön määrittely ja korostuminen uudella tavalla edellyttää myös sosiaalialan ammattilaisia kouluttavilta tahoilta opetussuunnitelmien ja -sisältöjen uudelleen tarkastelua, jotta koulutus vastaa käytännön tarpeisiin ja uudistuvan lainsäädännön vaatimuksiin.

Esitys jättää melko epäselväksi sosiaalialan ammatillisen asiantuntijatyön ja erikseen myönnettävien palveluiden välisen eron erityisesti sosiaaliohjauksen kohdalla. Sosiaaliohjaus konkreettisenä asiakkaan arkeen ulottuvana ohjauksena, neuvontana ja tukena tulee hyvin lähelle esimerkiksi kotiin tarjottavia palveluita.

Esityksen perusteluissa tuodaan esiin joissain kohdin näkökulmia, jotka herättävät kysymään, mihin tietopohjaan esitys perusteluissaan nojaa. Tällainen on esimerkiksi näkemys siitä, että uudistuneilla säännöksillä halutaan varmistaa se, että sosiaalihuollon palvelut kohdennetaan tilanteisiin, joissa niitä tosiasiallisesti tarvitaan. Pohjautuuko esitys tietoon siitä, ettei näin olisi välttämättä nyt voimassa olevan lain nojalla ammattilaiset toimineet?

6 Lausuntopalaute luvusta 3 - lapsiperhepalvelu: Onko ehdotus uudesta lapsiperhepalvelusta ja siihen sisältyvästä taloudellisesta tuesta selkeä ja toteutettavissa oleva?

Osittain ei

Perustelut tiiviisti?

Palveluiden kokoaminen suurempiin kokonaisuuksiin on sinänsä kannatettava esitys. Uudistus on myös iso. Koska esityksessä lapsiperhepalvelua ei sinänsä tarkkarajaisesti määritellä, tulee käytettävissä olevien keinojen ja työmenetelmien määrittely edellyttämään kultakin hyvinvointialueelta sisältöohjauksen uudistamista ja vahvistamista siten, että sosiaalihuollon ammatillisella asiantuntijalla säilyy kuitenkin riittävä autonomia asiakkaan tuen tarpeen vastaamisessa esitetyn pykälän mukaisesti.

Esitys lapsiperhepalvelun kokonaisuudesta mahdollistaa kullekin hyvinvointialueelle hyvin joustavan määrittelyn palvelun sisällöstä ja intensiteetistä. Selkeänä riskinä on, että asukkaat ovat jatkossa kovin erilaisessa asemassa riippuen siitä, minkä hyvinvointialueen alueella he asuvat. Siten riski eriarvoistumisen vahvistumiseen on iso. Tulee ottaa huomioon, että myös hyvinvointialueet ovat toisiinsa nähden erilaisessa asemassa palveluiden tarjoamisessa johtuen erilaisista talouden tilanteista. Hyvinvointialueet, jotka ovat arviointimenettelyssä, joutuvat varsin tiukasti rajaamaan palvelunsa vain sellaiseen, joka on selkeästi laissa määritelty.

Kun joustavuutta palvelun sisällön määrittelyssä on erittäin vahvasti lisätty, kasvattaa se todennäköisesti myös sosiaalihuollon ammatillisen asiantuntijan päätöksentekoon ja tuen tarpeen arviointiin liittyvää vastuuta ja harkinnan käytön mahdollisuuksia. Sisältöohjauksen ja tuen rooli painottunee entistä enemmän.

Taloudellisen tuen osalta siirto sosiaalihuoltolakiin voi madaltaa kynnystä käyttää sitä, vaikkakin sen ehdot on muotoiltu varsin väljästi, ja ne jättävät käyttöehtojen harkinnan täysin hyvinvointialueille.

Esityksessä lapsiperhepalvelua kuvataan niin matalan kynnyksen työskentelynä kuin tehostettuna tukena ja sitä voitaisiin käyttää myös lastensuojelussa erityisen tehostettuna tukena. Tosin esitys toteaa, että palvelua voitaisiin toteuttaa erityisen tehostetusti myös sosiaalihuollon asiakkuudessa, silloin, kun arvioidaan lapsen tilannetta kodin ulkopuolisen sijoituksen ehkäisemiseksi. Nämä määrittelyt ovat omalta osaltaan sekavoittamassa sosiaalihuollon ja lastensuojelun rajapintaa.

Esitykseen siitä, ettei kasvatus- ja perheneuvontaa olisi lainsäädännössä enää jatkossa säädetty erillisenä palveluna, sisältyy riski siitä, ettei siihen tarvittavaa asiantuntemusta enää jatkossa olisi lapsiperhepalvelussa käytettävissä. Lapsiperheen vanhempien parisuhteen tukeminen samoin kuin kasvatustyöhön liittyvät erityiset haasteet eivät ole automaattisesti sosiaalialan ammattilaisen peruskoulutuksessa saamaa osaamista. Esityksen tulisi vielä vahvemmin säätää siitä, että sosiaalihuollon lapsiperhepalveluihin tulisi olla sisään rakennettuna moniammatillisuus.

Lapsiperhepalvelu voi lähtökohtaisesti olla sisällöltään hyvin monenlaista työskentelyä ja tukea. Miten jatkossa seurataan niin alueellisesti kuin kansallisesti sitä, millaista tukea lapset, nuoret ja lapsiperheet ovat saaneet ja mikä tuki on ollut kenellekin vaikuttavaa?

Tiedossa on, että lainsäädännön uudistustyötä on jouduttu tekemään kiireellä, mikä näkyy mm. lapsiperhepalvelun nimessä. Se kuvastaa hyvin sitä, ettei niin lain valmistelijalla kuin jatkossa myöskään palvelun tuottajalla ole tietoa, millaisesta palvelusta on kyse ja mitä se sisältää. Koska sen sisältö on niin joustava, on sitä myös vaikea nimetä. On arvioitavissa, että siihen jatkossa sisältyy vahvasti kotiin annettu tuki eri muodoissaan - onhan siihen yhdistetty nyt mm. perhetyö, tehostettu perhetyö ja kotiin tehtävä perhekuntoutus.

7 Lausuntopalaute luvusta 3 - Onko ehdotus uudesta työikäisten toimintakyvyn ja osallisuuden tuen palvelusta selkeä ja toteutettavissa oleva?

Osittain ei

Perustelut tiiviisti?

Kannatettavaa on se, että ehdotuksessa kuvataan palvelun kohderyhmää selkeästi ja nostetaan esiin toimintakyvyn, osallisuuden ja arjessa selviytymisen tukemisen merkitys. Samoin ehdotuksessa korostuu työikäisten toimintakyvyn ja osallisuuden tukeminen sosiaalihuollon toimintana, joskin rajapinnan selkeys työllisyyspalveluihin ja kuntoutukseen jää käytännössä koeteltavaksi.

Palvelun nimi on vaikeasti hahmotettavissa ja muistettavissa. Olisiko lainsäädännössä voitu säilyttää sosiaalinen kuntoutus -käsitteenä kuvaamaan uudistettua palvelua?

Esitys työikäisten toimintakyvyn ja osallisuuden tuen palvelusta jää esityksessä kaikkein epäselvimmäksi. Perustelut esitettyyn uudistukseen ja esimerkiksi kuntouttavan työtoiminnan lakkauttamiseen sekä käsitteen sosiaalinen kuntoutus poistamiseen jäävät epäselviksi. Millaiseen tietoon tämä muutosesitys pohjautuu? Onko seurattu nykyiseen lainsäädäntöön pohjautuvien palveluiden ja tuen vaikutuksia, saati vaikuttavuutta? Onko tämän palvelun kohderyhmän näkemyksiä kuultu muutosesitystä valmisteltaessa? Perusteluissa tulee esiin arviot hallinnollisen työn vähenemisestä, mutta toisaalta arvioidaan myös kustannusten siirtymistä hallinnonalalta toiseen.

Esityksessä tavoitellaan sitä, että uutta palvelua voitaisiin joustavasti räätälöidä osallistujien tarpeiden mukaan. Riskinä on, ettei hyvinvointialueella ole taloudellisia mahdollisuuksia, ainakaan kaikilla, tällaisen joustavuuden toteuttamiseen.

Riskinä on, että kuntouttavan työtoiminnan lakkauttaminen syrjäyttää sen asiakkaina olleita ihmisiä eli ettei pykäläehdotuksen tavoite toteudu. Esityksessä tuodaan hyvin näkökulmia tähän riskiin liittyen. Siirtyminen subjektiivisen oikeuden edellyttämästä palvelusta määrärahasidonnaiseen palveluun tuo toki lisää joustavuutta palvelun järjestäjälle. Samalla esityksessä arvioidaan, että on

mahdollista, että palvelun järjestäminen hyvinvointialueilla vähenisi. Tähänkin palvelu-uudistukseen liittyy asiakkaiden eriarvoistuminen riippuen siitä, asuvatko he hyvinvointialueella, jolla on rahoitusta järjestää palvelua.

Palvelu on tarkoitettu tukemaan ihmisiä, jotka ovat yhteiskunnassamme monessa mielessä kaikkein heikoimmassa asemassa olevia. Jos tukeen ei hyvinvointialueilla pystytä vastaamaan riittävästi, hallinnon keventymisestä mahdollisesti aiheutuvat säästöt muuttuvat kuluiksi, joita entistä vahvempi osattomuus ja syrjäytyminen voivat pitkällä aikavälillä aiheuttaa.

Esitys siitä, että Kelalla on velvollisuus ilmoittaa sosiaalihuoltoon työttömästä henkilöstä, jolla on pääasiallisena toimeentulona työttömyyden johdosta maksettu toimeentulotuki, on sinänsä kannatettava. Mutta johtaakseen siihen, että ko. ihmiset ovat tietoisia saatavilla olevasta tuesta, tarvitaan panostusta etsivään ja yhteisölliseen sosiaalihuoltoon.

Järvi-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen kumppanuusverkostoon kuuluvat järjestöt ovat omissa meille esittämässään kommentissaan tuoneet esiin järjestöjen tarjoaman avun ja tuen merkitystä tämän palvelun kohdalla. Ne ovat myös esittäneet, että monitoimijaisen yhteistyön velvoite voisi olla laissa nykyistä esitystä vahvemmin esillä, mikä on kannatettava näkökulma.

8 Muu lausuntopalaute lukuun 3?

-

9 Lausuntopalaute sosiaalihuollon toteuttamisen alkuvaiheessa: neuvonta ja ohjaus, vireilletulo ja sosiaalihuollon asiakkuus, yhteyden saaminen sosiaalihuoltoon ja tuen tarpeen arviointi (luvut 2 ja 4) Ovatko ehdotukset selkeitä ja toteutettavissa olevia?

Osittain kyllä

Perustelut tiiviisti?

Esityksessä on kannatettavaa vireilletulon ja ilmoituskäytäntöjen yhtenäistäminen ja selkiytyminen. Samoin kannatettavaa on tuen tarpeen tunnistaminen ja arviointi varhaisessa vaiheessa ja ensisijaisesti sosiaalihuollon ammatillisen asiantuntijatyön kautta

Neuvonnan ja ohjauksen yhtenä tavoitteena on ohjata asiakas muun hallinnonalan tuen piiriin, jos sen arvioidaan olevan ensisijainen suhteessa sosiaalihuoltoon. Tämä on ollut lain tarkoitus voimassa olevassakin laissa, mutta lain tarkoitus ei vielä johda siihen, että muut hallinnonalat toimivat kuten sosiaalihuollon lainsäädäntö säättää. On syytä huomioida, että toimiakseen näin tämä voi edellyttää muutoksia myös joidenkin muiden hallinnonalojen lainsäädännössä. Koska tiedossa on, että sosiaalihuollon tuki on viimesijainen, on se luonut toimintatapaa, jossa asia jää sosiaalihuollon hoidettavaksi, vaikka asiakkaan ensisijaisen tuen tulisikin järjestyä toiselta hallinnonalalta. Sosiaalihuoltolain uudistus edellyttää siten koulutusta myös muiden hallinnonalojen työntekijöille esimerkkinä mainiten kuntien sivistystoimiala ja hyvinvointialueilla terveydenhuolto.

Yksittäisenä huomiona otetaan esiin pykäläesityksessä 35c säädetty asiakkaan oikeus henkilökohtaiseen keskusteluun sosiaalihuollon työntekijän kanssa, mikä sinänsä on kannatettava esitys. Säädös herättää kuitenkin kysymään, mitä se kertoo sosiaalihuollosta ja sen järjestämisestä ja toteuttamisesta lähtökohtaisesti? Kertooko se siitä, ettei tällaisen perustavanlaatuisen oikeuden toteutuminen sosiaalihuollon ammattilaisten taholta toteudu ilman, että siitä lainsäädännöllä säädetään? Tarvitaanko lain säätelyä myös siihen, ettei henkilökohtaista keskustelua tarvitse järjestää, jos se on ilmeisen tarpeetonta?

10 Lausuntopalaute luvusta 4 – asiakassuunnitelma ja omatyöntekijä? Ovatko ehdotukset selkeitä ja toteutettavissa olevia?

Osittain ei

Perustelut tiiviisti?

Kannatettavaa on, että esitys lähtee siitä, että asiakasta voidaan auttaa jo ensivaiheessa ilman asiakkuutta ja asiakassuunnitelmaa ja tavoitteena on päällekkäisten ja toistuvien arviointien poistuminen. Kun asiakassuunnitelman laatimiseenkin esitetään joustoa, nähtäväksi jää, millaista sisäistä ohjeistusta kukin hyvinvointialue tästä antaa ja jääkö sosiaalihuollon viranhaltijalle riittävä autonomia tämän tarpeen arvioimiseksi yhdessä asiakkaan kanssa. Suunnitelmallista työtä ja sen seuranta ei voi kuitenkaan tehdä ilman suunnitelmaa. Asiakassuunnitelman keventäminen ei saa johtaa siihen, että käytettävissä on entistä vähemmän tietoa työn vaikuttavuuden arvioimiseksi. Esityksessä tavoitellaan entistä vahvempaa tuen vaikuttavuuden seuranta niin yksittäisen asiakkaan prosessissa kuin hyvinvointialueen palvelujärjestelmätasolla. Tämän nykyistä vahvempi toteutuminen edellyttää kansallisen tason kehittämistyötä sosiaalihuollon näyttöön perustuvien menetelmien ja vaikuttavuuden arvioimiseksi sekä muutosta kuvaavien mittareiden määrittämiseksi.

Omatyöntekijän nimeämisessä esitys pohjautuu jälleen joustavuuteen siinä, että nimeäminen tulee tehdä, jos se on tarpeellista. Esityksestä ei käy ilmi, miksi erityisesti sosiaalihuollossa, jonka asiakkaina on usein haavoittavissa olosuhteissa eläviä eri ikäisiä, omatyöntekijä ei ole automaattisesti lähtökohtana. Jos asiakkuus alkaa eli kyse on muustakin kuin ohjauksesta ja neuvonnasta, eikö aina olisi asiakkaan näkökulmasta tarpeellista, että hän voi asioida omatyöntekijän kanssa? Kannatettavaa toki on se, että esityksen mukaan erityistä tukea tarvitsevalle asiakkaalle nimetään omatyöntekijä. Vesittykö tämä sillä toteamalla, ettei tätäkään tarvitse tehdä, jos se on ilmeisen tarpeetonta?

11 Lausuntopalaute luvusta 4 - erityistä tukea tarvitsevan lapsen sosiaalityöntekijän asiakasmitoitus. Onko ehdotus selkeä ja toteuttavissa oleva?

Ei kantaa

Perustelut tiiviisti?

-

12 Muu lausuntopalaute lukuun 4?

-

13 Lausuntopalaute luvusta 5 - sosiaalityöntekijän erityiset tehtävät. Onko ehdotus selkeä ja toteuttavissa oleva?

Osittain kyllä

Perustelut tiiviisti?

Määrittely vahvistaa sitä erityistä osaamista, jota sosiaalityön koulutus ammattiin tuo. Riskinä on se, että kynnys saada sosiaalityöntekijän tukea nostetaan varsin korkealle ja sosiaalityöntekijän osuus ennaltaehkäisevässä tuessa häviää. Tämä voi käytännössä johtaa myös huomattavaan sosiaalityöntekijöiden vähentämiseen. Onhan toki tiedossa, että sosiaalityöntekijän palkkakustannukset ovat sosiaaliohjaajan palkkakustannuksia korkeammat. Jos lakiuudistus johtaa siihen, että sosiaalihuollon ammattilaisen asiantuntijatehtävissä toimivien koulutus pohjaa systemaattisesti alennetaan lain mahdollistamissa rajoissa, paine ammattiryhmien välisen palkkaeron pienentämiseen eli alempien palkkojen nostamiseen kasvaa. Tämä puolestaan voi tulevaisuudessa näkyä palkkakustannusten kasvuna, ei vähenemisenä.

14 Lausuntopalaute luvusta 5 - sosiaalihuollosta vastaava viranhaltija. Onko ehdotus selkeä ja toteuttavissa oleva?

Kyllä

Perustelut tiiviisti?

Esitys on vahvasti kannatettava. Tehtävän hoitaminen esityksen mukaisesti edellyttää sitä, että sosiaalihuollosta vastaavalla viranhaltijalla on myös kunkin hyvinvointialueen hallintosäännössä määritelty riittävän vahva päätösvalta. Esityksessä säädetään, että sosiaalihuollon vastaavan viranhaltijan tehtävänä olisi myös tehdä päätöksiä palveluvalikoimaan otettavista uusista hyvinvointia edistävästä palveluista ja eri palveluissa käyttöönotettavista työmuodoista sekä niiden ohjauksesta. Sosiaalihuollosta tulisi ottaa esimerkkiä terveydenhuollosta siinä, että esimerkiksi menetelmien arvioiminen olisi ihan erillinen tehtäväkuvansa (vrt. terveydenhuollosta arviointiylilääkäri, vaikuttavuusylilääkäri). Palveluvalikoiman ja työmuotojen arviointi tulee edellyttämään kansallisen tason kehittämistä ja linjauksia, se ei voi olla ainakaan pelkästään yksittäisen hyvinvointialueen yksittäisen sosiaalihuollon vastaavan viranhaltijan tehtävä. Tässä on hyvä huomioida myös lakisääteisten sosiaalialan osaamiskeskusten rooli ja tehtävät olla tukemassa tätä työtä kullakin yhteistyöalueella ja kansallisenakin verkostona.

15 Lausuntopalaute sosiaalihuollon asiakastietojen kirjaamisesta. Onko ehdotus selkeä ja toteuttavissa oleva?

Ei

Perustelut tiiviisti?

Esityksen lähtökohtaan kirjaamisen keventämisestä ja sen perusteluista liittyy riskejä ja kysymyksiä. Esityksessä on nähtävissä ristiriitaa kirjaamisen keventämisen ja vaikuttavuuden seuraamisen ja osoittamisen välillä. Rakenteisella ja laadukkaalla kirjaamisella on oleellinen rooli asiakastyöstä saatavan tiedon muodostuksessa ja niin hyvinvointialuekohtaisen kuin kansallisen tiedon tuottamisessa. Sosiaalihuollon kirjaamisen keventäminen ja sen perustelut antavan vääränlaisen viestin tiedolla johtamisen merkityksestä sosiaalihuollosta. Rakenteisen kirjaamisen toteuttaminen nimenomaan sosiaalihuollon tarpeista käsin on ollut eri hyvinvointialueilla varsin haastavaa. Asiakastietojärjestelmiä ei ole ollut mahdollista rakentaa monellakaan hyvinvointialueella siten, että ne parhaalla mahdollisella tavalla tukisivat sosiaalihuollon asiakastietojärjestelmistä saatavaa vaikuttavuustietoa.

Kirjaaminen on sosiaalihuollossa osa-alue, johon vaikuttaa vahvasti myös kunkin työntekijän työn tekemisen tapa ja sen myötä työajan käyttö. Siten sen keventämisessä on kyse myös työnjohdollisesti tehtävästä ohjauksesta. Riittävä ja laadukas kirjaaminen tulisi olla vahvasti myös sosiaalihuollon ammattilaisten peruskoulutukseen ja siihen kuuluviin käytännön harjoitteluihin sisältyvä asia.

Kirjaaminen liittyy sosiaalihuollossa vahvasti niin työntekijän kuin asiakkaan oikeusturvaan, joten tarpeeseen keventää sitä liittyy myös tästä näkökulmasta riskinsä.

Esityksessä tuodaan esiin arvioita siitä, millaisia säästöjä syntyisi kirjaamisen keventämisen seurauksena. Jos esityksen tavoite toteutuu ja viranomaisen kirjaamiseen ja arviointiin käyttämä työaika vähenee, eikö se resurssi tule siirtää kohtaavaan tukeen sen sijaan, että se merkitsisi resurssien vähentämisen mahdollisuutta?

16 Lausuntopalaute asiakasmaksuihin ehdotetuista muutoksista?

-

17 Lausuntopalaute muista säädösmuutosehdotuksista?

-

18 Antaako esitysluonnos riittävän ja oikean kuvan lakiehdotusten taloudellisista vaikutuksista?

Ei

Perustelut tiiviisti?

Kuten esityksessä itsessäänkin avoimesti tuodaan esiin, esityksen tavoitteena on saada aikaan säästöjä. Vaikka kustannusvaikuttavuus on kannatettavaa, on kyseenalaistettava se, ohjaako lainsäädännön uudistamisen lähtökohtainen tavoite aikaansaada säästöjä parhaaseen mahdolliseen vaikuttavuuteen sosiaalihuollossa. Meillä on tutkimusnäyttöä siitä, etteivät lyhytnäköiset säästöt ole välttämättä säästöjä pitkällä aikavälillä. Isona riskinä on, että samaan aikaan toteutettava toimintakulttuurin muutos varhaisen vaiheen ohjaukseen ja neuvontaan sekä lyhyen aikavälin säästötavoite eivät mahdollista lakiuudistuksen tavoitteen toteutumista. Painopisteen siirtäminen ensivaiheen ohjaukseen ja neuvontaan ei todennäköisesti tapahdu täysin ilman investoimista. Kuten olemme lausunrossamme aiemmissa kohdissa jo lausuneet, edessä oleva toimintakulttuurin ja työtapojen muutos edellyttää panostusta myös osaamisen vahvistamiseen sekä sosiaalihuollon kansalliseen kehittämistyöhön, mitä tulee mm. menetelmien arvioimiseen, vaikuttavuuden osoittamiseen ja mittareiden määrittelyyn.

Säästöluvuissa ei ole riittävästi paneuduttu siihen, miten yhdessä kohtaa säästäminen voi kasvattaa kustannusten nousua jossain toisessa kohdissa tai toisen hallinnonalan kohdalla.

Yhtenä säästöjä synnyttävänä kohteena on esitetty lastensuojelun asiakkuudessa tehostetun perhetyön palvelun piirissä olevien asiakkaiden (9600) siirtyminen sosiaalihuollon tuen piiriin. Koska näkemyksemme mukaan lastensuojelun tuen kriteerejä ei olla huomattavasti muuttamassa lausuntokierroksella olevassa esityksessä laiksi lapsen erityisestä suojelusta, herää kysymys, eivätkö

nämä tehostetun perhetyön asiakkaina olevat lapset ole jatkossakin lastensuojelun tuen tarpeessa? Ei kaikesta pelkästä palvelun lakkauttamisesta (tai siirtäminen sosiaalihuoltoon) seuraa myös asiakkaan tarpeen muuttuminen? Tai sitten lähtökohtana on, että lastensuojelun tuen tarve on näiden asiakkaiden kohdalla jo lähtökohtaisesti arvioitu väärin.

19 Antaako esitysluonnos riittävän ja oikean kuvan lakiehdotusten muista vaikutuksista ja yhteisvaikutuksista?

Ei kantaa

Perustelut tiiviisti?

-

Möller Sointu
Järvi-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus